

2011. aasta seiretulemuste kokkuvõte

2011. aastal lisati riikliku keskkonnaseire programmi täitmisele andmebaasi 144 494 uut parameetri väärtuse kirjet. Riikliku keskkonnaseire tulemused on kättesaadavad veebilehelt www.keskkonnainfo.ee, lisaks toimus trükise „Eesti keskkonnaseire 2007-2010“ ettevalmistamine. Trükis ilmub kevadel 2012. Keskkonnaseire laiemaks tutvustamiseks korraldas Keskkonnateabe Keskus (KTK) avatud seirefoorumi¹ teemal mets- ja metsaelustik.

2011. aastal erakorralisi sündmusi riikliku keskkonnaseire käigus ei registreeritud, valdavalt jätkusid varasematel aastatel täheldatud suundumused.

Võrreldes 2010. aastaga on PM₁₀ ja CO sisaldused mõnevõrra langenud. Kohtla-Järvel ja Tallinnas suurenes veidi nii SO₂ kui ka NO₂ sisaldus. Tallinnas Õismäel O₃ sisaldus 2010. aastaga võrreldes veidi langes. Õhukvaliteet on jätkuvalt halvim Ida-Virumaal. H₂S piirväärtuste ületamiste arv eelnenud aastaga samal tasemel. Kohtla-Järvel suurenes eelmise aastaga võrreldes fenooli sisaldus õhus, Narvas seevastu vähenes. Kohtla-Järvel ja Narvas tõusid NH₄ kontsentratsioonid. Võrreldes 2006. aastaga jäi raskmetallide sisaldus samblas 2011. aastal enamikes proovipunktides samale tasemele, erinevused jäid lokaalse varieeruvuse piiridesse. Cd sisalduse kasv on olnud kõrgem Harjumaal Aruküla ja Pillapalu ning Põlvamaal Piusa proovipunktides.

Kõige vähem lisandioone sisaldasid 2011. aastal Lahemaa sademeveed, kõige kõrgemad saasteainete kontsentratsioonid registreeriti Kirde-Eestis. Võrreldes sademete keemia seire algusaastatega on saastetasemed Kirde-Eestis vähenenud mitmeid kordi. Suurima sadenemiskoormusegaioonid sademetes on kaltsium ja kloriid.

Tallinnas, Pärnus, Tartus, Jõhvis, Kohtla-Järvel ja Sillamäel põhjustas stabiliseerunud veevõtt sügavate veekihtide põhjavee survepinna tõusu ja põhjavee kvantitatiivse seisundi paranemist. Maapinnalähedaste veekihtide põhjavee nitraatide sisaldus on kõikjal alla joogivee kehtestatud piirsisaldust. Kohatine suur kloriidide sisaldus sügaval lasuvate põhjaveekogumite vees on looduslik ega ole põhjustatud põhjavee liigtarbimisest tulenevast soolaka vee sissetungist. Ettearvatult suur oli fenoolide ja naftasaaduste sisaldus Ordoviitsiumi Ida-Viru põhjaveekogumi ja Ordoviitsiumi Ida-Viru põlevkivibasseini põhjaveekogumi vees. Nitraatide sisaldus nitraaditundliku ala põhjavees kasvas, kõige suurem on NO₃ sisaldus Pandiveres Väike-Maarja valla ning Adavere-Põltsamaa piirkonnas Adavere, Sulustvere, Neanurme ja Tõrve küla põhjavees. Üheski proovis ei ületanud analüüsitud taimekaitsevahendite sisaldus labori määramispiiri.

Enamike jõgede seisund ei ole halvenenud ning enamus jõgesid kuulub kvaliteediklassi „hea“/„väga hea“. Samaselt varasemetele aastatele oli ka 2011. aastal probleemseim kvaliteedinäitaja üldlämmastik. Narva veehoidla seisundit võib pidada „heaks“. Vähenesid nitraatse lämmastiku (NO₃-N), NH₄-N, raua, räni sisaldused. Sulfaat- ja kloriidiooni sisaldused olid võrreldavad eelnenud aasta tulemustega. Nii bioloogiliste kui füüsikalise-keemiliste kvaliteedinäitajate põhjal on üldhinnang Peipsi suurjärvele „kesine“ ning Lämmijärvele ja Pihkva järvele „halb“. Varasemate aastatega võrreldes on Lämmijärve seisund halvenemas. Võrtsjärve kvaliteeti on parandanud mitu aastat kõrgena püsinud veetase. Järve ökoloogilist seisundit võib jätkuvalt pidada „kesiseks“. Hüdrokeemilised näitajad viitavad järve seisundi paranemisele. Kevadise jäärännaku tulemusena said kannatada mitmed oskamatult paigutatud või kindlustamata rajatised. Inimtegevuse mõju järve randadele on suurenenud. Enamik väikejärvi kuulus „heasse“ kuni „väga heasse“ ökoloogilisse kvaliteediklassi.

Toitainetest suurenes Eesti rannikumeres P_{uid} ja N_{uid} sisaldus, üldlämmastiku sisaldus vähenes vaid Narva lahe rannikupiirkonnas. Operatiivseire veekogumitest oli Haapsalu lahe ökoloogiline seisund „halb“, Narva, Pärnu ja Tallinna piirkonna rannikveekogumid „kesise“ veekvaliteediga. Seire tulemuste

põhjal Sillamäe jäätmeoidla mereelustikule enam negatiivset mõju ei avalda. Suurema toiteainekoormusega on Liivi lahe ida- ning Soome lahe kesk- ja idaosa. Fosforikoormus Soome lahe keskosas on suurem kui lõunaosa rannikuvees. Märgata on üldlammastiku kontsentratsiooni tõusu. Enamikel Eestit ümbritsevatel avamerealadel on hiliskevadine fütoplanktoni kontsentratsioon hõrenenud ning biomass vähenenud. Liivi ja Soome lahes on võõrliikide arvukus ja biomass pikaajalisel skaalal hüppeliselt tõusnud. Enim mõjutab Eesti rannikumerd võõrliikidest ilmselt vesikirp (*Cercopagis pengoi*), arvukas ja sageli kooslustes domineeriv on ka virgiinia keeritsuss (*Marezzellaria neglecta*).

Liikide seire tulemustest võib järeldada 2011. aastal suhteliselt stabiilset seisut. Jätkuvalt on halb lendorava seisund. Langenud on saarma ja rukkiräägu, tikutaja, tutka ja mustsaba-vigle arvukus. Enamiku rannaniitude tüüpiliste linnuliikide arvukus on endiselt madal tulenevalt niitude hoolduse ebapiisavast kvaliteedist, mis tihti ei arvesta nende liikide elupaiganõudlusega. Mõningasele seisundi halvenemisele viitasid taimeliikide seiretulemused. Seire käigus ei leitud I kaitsekategooria liikidest kollast käokinga ning enamikel seirealadel jäi leidmata haruline võtmehein ja rohekas õskeel. Mitmetel puhkudel on liikide madal arvukus põhjustatud ilmastikutingimustest ning ka arvukuse juhuslikust kõikumisest. Soodne oli seireaasta hallhüljestele ja röövlindudele.

Loopealsete, rannaniitude, madalsoode ja rabade ning mõningate luhtade seisund osutus halvaks või halvenevaks. Metsaelupaikade ja aruniitude valim oli hinnangute andmiseks liiga väike. Muutused põllumajandusmaastike seiretulemustes olid peamiselt tingitud täpsemate kaartide kasutuselevõttust varasema Eesti Põhikaardi asemel. 2006. aasta kaardistusandmetega võrreldes suurenes rapsi pindala ning vähenes söötis alade pindala. Kõikidel rannikumaastike aladel on suurenenud metsmaa osakaal, iseloomulik on rohumaade pindala vähenemine ning rannajärve kallaste roostumine. Nii Võrtsjärve kui ka Peipsi järve suurtaimestikuga alade pindala laienemine on pidurdunud. Oluline on metsaservade laienemine põllumaadele.

Seirearuannetes vastutavate täitjate poolt esitatud olulisemad ettepanekud:

- Parendada **Narva VH** seiret ja asjakohast andmevahetust Venemaaga (seiravad Narva VH-t põhjalikumalt), et hinnata veehoidla ökoloogilist potentsiaali.
- Tõhustada tuleks kontrolli reostuskoormuste üle **Peipsi** valglas, sest Lämmijärve seisund oli P_{01d} põhjal aastaga muutunud halvaks, fosforisisaldus on veidi tõusnud ka Suurjärves.
- Lõpetada hallhanejaht kuni asurkonna seisundi paranemiseni. Hetkel on Eestis **hallhanede** sügisjahti vaid ajaliselt piiratud.
- Metsade, loopealsete ja nõmmede puhul ei vastanud Natura andmebaasi koodid tegelikule elupaigatüübile, oluline **parandada vead Natura-alade andmebaasis**.
- Aruniitude kooslused: ruuduseire arvatavate parameetrite valik tuleks üle vaadata. Ilmselt on võimalik leida veel indikaatoreid, mis võiksid täpsemini niidu olukorda ja liigilist mitmekesisust väljendada. Seisundiseire alade olukorra muutusi saaks enamikul juhtudel võrrelda PKÜ andmebaasi abil. Tuleks suurendada **kuivade niitude (6210) ja liigirikaste arurohumaade (6270)** seirataivate alade arvu, võrdseks puisniitudega.